

Original Research / Özgün Araştırma

Determination of Breastfeeding Behaviors and Infant Feeding Attitudes of Mothers with 4-6 Months Old Baby

4-6 Aylık Bebeği olan Annelerin Emzirme Davranışları ile Bebek Beslenme Tutumlarının Belirlenmesi

İlknur Yıldız^{*1}, Zehra Gölbaşı²

ABSTRACT

Objective: This study was conducted to determine the mothers', have 4-6 months old infants, breastfeeding behaviors and infant feeding attitudes. **Method:** This descriptive cross-sectional study was carried out with 130 mothers who had 4-6 months old infants and applied to three Family Health Centers in Sivas city center for any reason. Data were collected by Individual Characteristics Form, Breastfeeding Behavior Form and Iowa Infant Feeding Attitude Scale. Descriptive statistics, Mann Whitney U test and Kruskal-Wallis test were used in statistical analysis. **Results:** The mean age of the mothers was 27.57±5.54 and 30.8% of them are high school graduates and 83.1% of them do not work. When their breastfeeding behaviors was examined, 76.9% of them informed after birth. 53.1% of mothers breastfed their infants within the first half hour after birth, 90% of them still breastfed their infants. Mothers' mean total scores of the infant feeding attitudes were found as 48.20, the mean total score of the mothers living in the nuclear family, working and receiving information about breastfeeding in their last pregnancy was found to be significantly higher. **Conclusion:** Breastfeeding behavior is common in mothers for the first 4-6 months, but more than half of breastfeeding mothers provide additional nutrients. While mothers' attitudes towards breastfeeding of babies were relatively positive, it was observed that this attitude was not reflected in behavior. Therefore, considering the other factors affecting breastfeeding and infant feeding behaviors, it may be suggested to provide the necessary support and counseling by health professionals.

Key words: Breastfeeding, infant, feeding behavior.

ÖZET

Amaç: Bu çalışma 4-6 aylık bebeği olan annelerin emzirme davranışları ile bebek beslenme tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. **Yöntem:** Tanımlayıcı kesitsel tipteki çalışmaya Sivas il merkezinde bulunan üç Aile Sağlığı Merkezine herhangi bir nedenle başvuran ve 4-6 aylık bebeği olan 130 anne katılmıştır. Veriler; Bireysel Özellikler Formu, Emzirme Davranışları Formu ve Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği (BBTÖ) ile toplanmıştır. **Bulgular:** Annelerin yaş ortalaması 27.57±5.54 olup %30.8'i lise mezunu, %83.1'i çalışmamaktadır. Emzirme davranışları incelendiğinde; annelerin %76.9'u doğum sonrasında emzirmeye yönelik bilgi almış, %53.1'i doğumdan sonra ilk yarım saat içinde bebeğini emzirmiş, %90'ı halen emzirmeye devam etmektedir. Annelerin bebek beslenmesi tutum ölçeği toplam puan ortalaması 48.20 olup, çekirdek ailede yaşayan, çalışan ve son gebeliğinde emzirmeye yönelik bilgi alan annelerin ölçek toplam puan ortalamaları istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. **Sonuç:** Annelerde ilk 4-6 ay emzirme davranışı yaygındır ancak emziren annelerin yarısından fazlası ek besin de vermektedir. Annelerin bebeklerin anne sütü ile beslenmesine yönelik tutumları nispeten olumlu iken, bu tutumun davranışa yansımadağı görülmektedir. Bu nedenle emzirme ve bebek beslenme davranışlarını etkileyen diğer faktörler dikkate alınarak sağlık profesyonelleri tarafından gerekli destek ve danışmanlığın sağlanması önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Emzirme, bebek, beslenme davranışı.

Received / Geliş tarihi: 28.05.2020, Accepted / Kabul tarihi: 15.07.2020

¹ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Sivas, TÜRKİYE.

² Lokman Hekim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği AD, Ankara, TÜRKİYE.

*Address for Correspondence / Yazışma Adresi: İlknur Yıldız, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Sivas, TÜRKİYE

E-posta: ilknuryildiz@yahoo.com.tr

Yıldız İ, Gölbaşı Z. 4-6 Aylık Bebeği olan Annelerin Emzirme Davranışları ile Bebek Beslenme Tutumlarının Belirlenmesi. TJFMPC, 2020;14(4): 554-563

DOI: 10.21763/tjfm.744227

GİRİŞ

Anne sütü bebeklerin beslenmesinde en önemli ve en temel besin kaynağıdır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (United Nations International Children's Emergency Fund-UNICEF) bebeklerin doğumdan hemen sonra anne sütü ile beslenmeye başlamasını, ilk 6 ay su dahil hiçbir ek gıda almadan sadece anne sütü ile beslenmesini ve iki yaşına kadar anne sütü ile beslenmenin sürdürülmesini önermektedir.¹⁻³ Küresel Emzirme Ortaklığı raporuna göre dünyada emzirme alanında tavsiye edilen standartlara tam olarak uyan hiçbir ülke bulunmamaktadır. Küresel Emzirme Karnesi kapsamında değerlendirilen 194 ülkede altı aylıktan küçük bebeklerin yalnızca %40'ının sadece anne sütüyle (başka hiçbir gıda maddesi verilmeden) beslendiği tespit edilmiştir.⁴ DSÖ 2025 Küresel Beslenme Hedefleri'ne göre, ilk altı ayda sadece anne sütüyle beslenme oranı %38'dir.⁵ Ülkemizde ise emzirmeye başlama davranışı yaygın olmakla birlikte, devam etme oranlarının beklenenden düşük olduğu bilinmektedir.⁶⁻⁸ Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) 2018 verilerine göre son iki yılda doğan çocukların %98'i emzirilmiştir. Sadece anne sütü alan çocukların oranının aylara göre azaldığı, 6 aydan küçük çocukların %41'inin sadece anne sütüyle beslendiği bildirilmiştir.⁹

Emzirme davranışının başlatılması ve sürdürülmesinde birçok faktör rol oynar.^{7,10} Fizyolojik, psikolojik, sosyokültürel ve çevresel faktörlerin emzirme davranışlarını ve bebek beslenme yöntemlerini etkilediği belirtilmektedir.¹⁰ Annelerin çoğu başlangıçta emzirmeyi tercih etmelerine rağmen, bebek büyüdükçe sütünün yetersiz olduğu düşüncesi ile erken dönemde ek besinlere başlamaktadır.^{7,10,11} Aynı zamanda bebeklere erken dönemde ek gıda verilmesi, emzirme süresini kısaltmaktadır.^{12, 13-15} Yapılan çalışmalarda annelerin postpartum dönemde emzirme davranışlarının bebek besleme yöntemini belirlemede sosyo-demografik özelliklere göre daha etkili olduğu belirtilmektedir.^{16,17}

Annelerin emzirme ve bebek beslenmesi konusundaki tutum ve davranışları emzirmenin sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Sağlık profesyonelleri doğum öncesi dönemden itibaren annelerin emzirme ve bebeğini besleme yöntemine ilişkin kararlarını değerlendirmelidir. Literatürde annelerin emzirme veya ek besin verme davranışlarına ilişkin çalışmalar bulunmakla birlikte, emzirme davranışları ile bebek beslenme tutumlarını inceleyen çalışmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada bebeğin beslenme özellikleri açısından önemli bir dönem olan 4-6 aylarda annelerin emzirme davranışları ve bebek beslenme tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Araştırma, tanımlayıcı kesitsel tipte bir araştırmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Sivas il merkezinde bulunan üç aile sağlığı merkezine kayıtlı 4-6 aylık bebeği olan anneler, örneklemi ise 02.01.2018-28.03.2018 tarihleri arasında aile sağlığı merkezlerine başvuran ve araştırmayı kabul eden (gönüllü) 130 anne oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Bireysel Özellikler Formu, Emzirme Davranışları Formu ve Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği ile toplandı. Bireysel Özellikler Formu ve Emzirme Davranışları Formu araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur.

Bireysel Özellikler Formunda annelerin yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu, aile tipi, yaşadığı yer, evlilik yaşı, gebelik, doğum, çocuk sayısı gibi sosyoekonomik özelliklerine ilişkin 10 soru,

Emzirme Davranışları Bilgi Formunda ise önceki çocukları emzirme durumu, emzirmeye yönelik bilgi alma durumu, ilk emzirme zamanı, şu an emzirme durumu ve ek gıda verme durumuna ilişkin 12 soru sorulmaktadır.

Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği (Iowa) De La Mora ve Russell¹⁸ tarafından geliştirilmiş, ölçeğin 12 maddelik formunun geçerlilik ve güvenilirliği Topal ve arkadaşları¹⁹ tarafından yapılmıştır. Ölçek 5'li likert tipte olup, ölçekte bulunan dört madde (1,3,5,10) ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan en düşük 12, en yüksek 60 puandır. Toplam puanın yüksekliği annelerin emzirmeye karşı olumlu tutum içinde olduğu gösterir.¹⁹ Ölçeğin Cronbach alpha değeri 0.67, bizim çalışmamızda 0.64 bulunmuştur. Ölçeğin farklı ülkelerde gebelerde ve postpartum dönemdeki kadınlarda yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında Cronbach alpha değeri İspanya 0.72²⁰, Japonya 0.66²¹, Çin 0.62²², İran 0.86²³, Lübnan 0.64²⁴ olarak bulunmuştur.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yürütülebilmesi için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (08.11.2017 tarih ve 2017-11/18 sayı) ve kurumlardan izin alınmıştır. Ayrıca annelere araştırmanın amacı açıklanarak Bilgilendirilmiş Onam Formu ile yazılı

onamları alınmıştır. Araştırma Helsinki Bildirgesi ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

Verilerin Analizi

Veriler IBM SPSS 22 programı kullanarak analiz edildi. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov Testi ile değerlendirildi. Sürekli değişkenler ortalama, standart sapma, medyan ve kategorik değişkenler sayı, yüzde olarak belirtildi. Gruplar arasında normal dağılım göstermeyen değişkenlerin karşılaştırılmasında iki bağımsız grup için Mann Whitney U testi, ikiden fazla bağımsız grup için Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ alındı.

BULGULAR

Annelerin yaşı ortalama 27.57 ± 5.54 , ortanca 26 yıl, evlilik yaşı ortalama 22.00 ± 3.82 , ortanca 21 yıl, ilk anne olma yaşı ortalama 23.42 ± 4.09 , ortanca 23 yıldır. Gebelik, doğum ve yaşayan çocuk sayısı ortanca değeri 2'dir. Annelerin %30.8'i lise mezunu, %83.1'i çalışmamaktadır. Aile tipinin %81.5'inde çekirdek aile olduğu, %98.5'inin il merkezinde yaşadığı, %93.8'inin sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. Annelerin emzirme öykülerine göre dağılımı incelendiğinde % 94.1 önceki çocuklarını emzirmiştir. Emzirmeye yönelik annelerin %72.3'ü gebelikte, %73.1'i doğumda, %76.9'u doğum sonrası aile sağlığı merkezinden bilgi almıştır. Emzirme konusunda bilginin en çok ebeler tarafından (gebelikte %70.2, doğumda %61.1, doğum sonrası %87.0) verildiği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Annelerin bazı sosyodemografik, obstetrik ve emzirme özelliklerine göre dağılımı

Özellikler	Medyan ($\bar{X} \pm SD$)	Min-Maks
Yaş	26 (27.57 ± 5.54)	18-45
Evlilik yaşı	21 (22.00 ± 3.82)	17-38
İlk anne olma yaşı	23 (23.42 ± 4.09)	18-45
	Medyan	Min-Maks
Gebelik sayısı	2	1-7
Canlı doğum sayısı	2	1-5
Yaşayan çocuk sayısı	2	1-5
	Sayı	%
Eğitim Düzeyi (n=130)		
İlkokul	29	22.3
Ortaokul	35	26.9
Lise	40	30.8
Üniversite	26	20.0
Çalışma durumu(n=130)		
Çalışıyor	22	16.9
Çalışmıyor	108	83.1
Aile tipi(n=130)		
Çekirdek aile	106	81.5
Geniş aile	24	18.5

Yaşanılan yer(n=130)		
İl	128	98.5
Köy	2	1.5
Sosyal Güvence(n=130)		
Var	122	93.8
Yok	8	6.2
Bebek yaşı (ay) (n=130)		
4 ay	70	53.8
5 ay	19	14.6
6 ay	41	31.5
Önceki çocuklarını emzirme durumu (n=68)		
Evet	64	94.1
Hayır	4	5.9
Son gebeliğinde sağlık personelinden emzirmeye yönelik bilgi alma durumu (n=130)		
Evet	94	72.3
Hayır	36	27.7
Bilgi kaynağı*		
Ebe	66	70.2
Hemşire	41	43.6
Doktor	3	3.2
Gebe sınıfı	2	1.5
Son doğumunda emzirmeye yönelik sağlık personelinden bilgi alma durumu(n=130)		
Evet	95	73.1
Hayır	35	26.9
Bilgi kaynağı*		
Ebe	58	61.1
Hemşire	49	51.6
Doktor	7	7.4
Son doğumundan sonra Aile Sağlığı Merkezinden emzirmeye yönelik bilgi alma durumu(n=130)		
Evet	100	76.9
Hayır	30	23.1
Bilgi kaynağı*		
Ebe	87	87.0
Hemşire	18	18.0
Doktor	5	5.0

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş; yüzdeler n üzerinden alınmıştır.

Annelerin %53.1'i doğumdan sonra ilk yarım saat içinde bebeğini emzirmiştir. İlk emzirmeden önce bebeklerin %15.4'üne besin verilmiştir. Annelerin %90'ı bebeğini şu anda emzirmekte, %52.3'ü ek

gıda vermektedir. İlk verilen ek gıdanın %50 oranında su, %47.1 oranında mama olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2. Annelerin son doğumunda emzirme ve ek gıda verme özelliklerine göre dağılımı

Değişkenler	Sayı	%
Son doğumunda ilk emzirme zamanı(n=130)		
İlk yarım saat içinde	69	53.1
31-60 dk içinde	37	28.5
61dk-6 saat içinde	12	9.2
6 saatten sonra	12	9.2
İlk emzirmeden önce bebeğe herhangi bir besin verilme durumu(n=130)		
Evet	20	15.4
Hayır	110	84.6
Bebeğe verilen besin türü (n=20)		
Mama	15	11.5
Şerbet	2	1.5
Zemzem ve hurma	2	1.5
Su	1	0.8
Şu anda bebeğini emzirme durumu(n=130)		
Evet	117	90.0
Hayır	13	10.0
Ek gıda verme durumu (n=117)		
Evet	68	52.3
Hayır	49	37.7
İlk verilen ek gıda*		
Su	34	50.0
Mama	32	47.1
Çorba	16	23.5
Meyve suyu	5	7.4
Muhallebi	3	4.4
İnek sütü	1	1.5

*Birden fazla seçenek işaretlenmiş; yüzdeler n üzerinden alınmıştır.

Tablo 3'e göre annelerin BBTÖ toplam puanı ortalaması 48.20±5.48, ortancası 49 olup, alınan

puan minimum 17, maksimum 58 olarak bulunmuştur.

Tablo 3. Annelerin Bebek Beslenme Tutum Ölçeği Toplam Puan Ortalaması (n=130)

Ölçek	Ortalama	Medyan	Min- Max
Bebek Beslenme Tutum Ölçeği (BBTÖ)	48.20±5.48	49.00	17-58

Annelerin bazı özelliklerine göre BBTÖ puan ortalamaları incelendiğinde çekirdek ailede yaşayan, çalışan ve son gebeliğinde emzirmeye

yönelik bilgi alan annelerin ölçek toplam puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (p<0.05).(Tablo 4).

Tablo 4. Annelerin bazı özelliklerine göre Bebek Beslenme Tutum Ölçeği puan ortalaması

Özellikler	$\bar{X} \pm SD$	p
Eğitim Düzeyi		
İlkokul	47.03±6.06	p=0.295*
Ortaokul	47.94±4.83	
Lise	49.17±4.56	
Üniversite	48.34±6.83	
Çalışma durumu		
Çalışıyor	50.22±3.10	p=0.044**
Çalışmıyor	47.78±5.77	
Aile tipi		
Çekirdek aile	48.58±5.36	p=0.043**
Geniş aile	46.50±5.80	
Önceki çocuklarını emzirme durumu (n=68)		
Evet	48.26±6,35	p=0.774**
Hayır	49.75±3,86	
Son gebeliğinde sağlık personelinde emzirmeye yönelik bilgi alma durumu		
Evet	49.01±5,11	p=0.001**
Hayır	46.08±5,93	
Son doğumunda emzirmeye yönelik sağlık personelinde bilgi alma durumu		
Evet	48.65±5.17	p=0.191**
Hayır	46.97±6.17	
Son doğumundan sonra Aile Sağlığı Merkezinden emzirmeye yönelik bilgi alma durumu		
Evet	48.64±5.13	p=0.230**
Hayır	46.73±6.41	

*Kruskal Wallis Testi

**Mann- Whitney U Testi

Tablo 5'te annelerin son doğumundaki emzirme davranışlarına göre BBTÖ puan ortalamaları verilmiştir. Annelerin ilk emzirme zamanı, ilk emzirmeden önce bebeğe herhangi bir besin

verilme durumu, şu anda bebeğini emzirme ve ek gıda verme durumu ile ölçek puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0.05)(Tablo 5).

Tablo 5. Annelerin son doğumundaki emzirme davranışlarına göre Bebek Beslenme Tutum Ölçeği puan ortalaması

Özellikler	$\bar{X} \pm SD$	p
Son doğumunda ilk emzirme zamanı		
İlk yarım saat içinde	47.47±6.62	
31-60 dk içinde	49.08±4.29	
61dk-6 saat içinde	49.25±2.56	p=0.815*
6 saatten sonra	48.58±2.77	
İlk emzirmeden önce bebeğe herhangi bir besin verilme durumu		
Hayır	48.12±5.77	p=0.888**
Evet	48.59±3.88	
Şu anda bebeğini emzirme durumu		
Evet	48.35±5.37	
Hayır	46.84±6.46	p=0.360**
Ek gıda verme durumu		
Evet	48.44±4,76	
Hayır	48.22±6,18	p=0.746**

*Kruskal Wallis Testi **Mann- Whitney U Testi

TARTIŞMA

Bu çalışmada annelerin emzirme davranışları ile bebek besleme yöntemine yönelik tutumları incelenmiştir. Emzirmenin yeterliliği ve sürekliliği açısından annelerin doğumu izleyen ilk yarım saat içerisinde emzirmeye başlamasının önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir.^{9,25} Ayrıca bebek dostu hastane kriterlerinde ve başarılı emzirme ilkelerinde annelerin doğumu izleyen ilk yarım saat içinde emzirmeye başlaması gerektiği vurgulanmaktadır.²⁶ Bu çalışmada annelerin %81.6'sı doğumdan sonraki ilk saatte bebeğini emzirmiştir. TNSA 2018 verilerine göre doğumdan sonraki ilk saatte emzirme oranı %71'dir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ilk saatte emzirme oranlarının %42- %88 arasında değiştiği görülmektedir.^{8,25,27-30} Araştırma grubu özellikleri ve emzirme eğitimlerinin bu sonuçlarda etkili olabileceği düşünülmektedir. Çeşitli nedenlerle bebeğin doğum sonrası emzirilememesi ve anne sütü yerine başka gıdaların verilmesi anne sütünün düzenli salgılanmasını ve bebeğin beslenmesini olumsuz etkileyebilir.^{9,31} Bu çalışmada ilk emzirmeden önce bebeklerin %15.4'üne besin verildiği ve bu besinin sıklıkla mama olduğu belirlenmiştir. TNSA (2018) verilerine göre çocukların %42'si anne sütünden önce başka gıdalarla beslenmiştir.⁹ Gölbaşı ve Koç²⁵ çalışmalarında bebeklerin yarıdan fazlasına doğumdan sonra mama verildiğini bulmuştur. Başka bir çalışmada bebeklerin %14'üne formül mama verildiği belirlenmiştir.⁸ Annelerin çoğunluğunun ilk saatte emzirmeye başladığı ancak bebeklerin bir kısmına emzirme öncesi mama verildiği görülmektedir.

Anne sütü, bebeklerin ilk 4-6 ay gereksinimleri olan tüm besinleri içerdiği için tek başına yeterlidir. Uygun ve yeterli süre emzirmenin ardından ek gıdalara başlanması önerilmektedir.^{9,31} Ancak bebek büyüdükçe anneler sütünün yetmediğini düşünerek anne sütü ile birlikte başka besinler vermeyi tercih edebilirler.^{11,32} Bu çalışmada emzirilen 4-6 aylık bebeklerin %52.3'üne ek gıda verildiği, ilk verilen ek gıdaların su (%50) ve mama (%47.1) olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde diğer çalışmalarda bebeklerin yaklaşık yarısına 4. ve 5. aylardan itibaren ek gıda vermeye başlandığı ve en çok su ve mamanın tercih edildiği belirlenmiştir.^{8,11,33} TNSA (2018) verilerine göre çocukların %12'si anne sütüne ilave ek gıdalar almaktadır.⁹ Ek gıdalara erken başlama anne sütü ile beslenme süresini azaltarak bebeğin beslenmesini olumsuz yönde etkileyebilir.³⁴ Bu nedenle annelere ek gıdalara erken başlamanın olumsuz yönleri açıklanarak doğru zamanda başlamaları sağlanmalıdır.

Annelerin önceki emzirme deneyimleri şu andaki emzirme davranışlarını etkileyebilir. Bu çalışmada annelerin % 94.1'i önceki çocuklarını emzirmiş ve %90'ı şu anda da bebeğini emzirmektedir. Emzirmenin hafif bir düşüş ile birlikte devam ettiği görülmektedir. Başka bir çalışmada birden fazla çocuğu olan annelerde emzirme oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur.⁸ Emzirme davranışlarının başarıyla sürdürülmesi için annelerin önceki emzirme deneyimlerinin değerlendirilmesi ve emzirme eğitimlerinin doğum öncesi dönemden itibaren başlanarak doğum sonrası süreçte de devam ettirilmesi önemlidir.³⁵ Bu çalışmada annelerin

%76.9'unun doğum sonrası dönemde aile sağlığı merkezinde çoğunlukla ebelerden emzirmeye yönelik bilgi aldığı belirlenmiştir. Başka bir çalışmada annelerin %66.1'i gebelikte ve daha çok doktordan emzirme konusunda eğitim almıştır.⁸ Kaya ve Pirinççi³⁶ çalışmalarında annelerin %64'ünün doğum sonrası dönemde eğitim aldığı bulunmuştur.

Literatürde emzirme davranışlarının bebeğin beslenme yönteminin belirlenmesinde önemli bir faktör olduğu ve emzirmeye yönelik olumsuz tutumları olan annelerin formül mama ya da ek gıdalara başladığı belirtilmektedir.^{15,17,21,37} Bu nedenle emzirmenin sürdürülmesi için annelerin emzirme ve bebek besleme davranışlarının belirlenmesi önem taşımaktadır.²² Iowa Bebek Beslenmesi Tutum Ölçeği (BBTÖ) ile annelerin emzirmeye karşı tutumları ve bebek besleme yöntemi değerlendirilmektedir. Ölçek puanının yüksek olması annelerin emzirmeye karşı olumlu tutum içinde olduğu gösterir. Çalışmamızda BBTÖ puan ortalaması 48.20±5.48 olarak bulunmuştur. Ülkemizde Topal ve arkadaşları¹⁹ tarafından yeni doğum yapan kadınlarda yapılan çalışmada da benzer bir sonuç (48.11±6.57) elde edilmiştir. Bu sonuçlar yeni doğum yaptıktan sonra ve bebek 4-6 aylık olduğunda annelerin benzer tutumlara sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Farklı ülkelerde ölçeğin 17 maddelik versiyonu ile yapılan çalışmalarda ölçek puan ortalamasının gebelikte ve postpartum dönemde 58-66 puan arasında değiştiği belirlenmiştir.^{15,17,20-22,38-40}

Emzirmeyi aile yapısı, özellikleri, üst kuşağın bilgi ve deneyimleri, sosyal çevre etkilemektedir.⁴¹ Bu çalışmada çekirdek ailede yaşayan annelerde ölçek toplam puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde yapılan bir çalışmada da çekirdek ailede yaşayanların daha olumlu tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir.¹⁹ Yapılan çalışmalarda Pilkaukas⁴² çekirdek aile yapısının, Yeşilçiçek Çalık⁸ geniş aile yapısının emzirme oranlarını etkilediğini bulmuştur. Geniş ailelerde aile büyükleriyle birlikte yaşama nedeniyle emzirme davranışlarını daha çok aile büyüklerinin, çekirdek ailelerde eş, sağlık personeli ve sosyal çevrenin etkileyebileceği düşünülmektedir.

Çalışma yaşamı emzirmeyi etkileyen faktörlerden biridir. Çalışan annelerin ölçek toplam puan ortalamasının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda Ghasemi ve arkadaşları²³ çalışmayan annelerde BBTÖ puan ortalamasının daha yüksek olduğunu, Cotelo ve arkadaşları⁴³ çalışma durumunun ölçek puan ortalamasını anlamlı düzeyde etkilemediğini bulmuştur. Ülkemizde yapılan çalışmalarda çalışan annelerin anne sütü hakkında bilgi düzeyinin daha

yüksek olduğu, bebeği emzirmede daha istekli oldukları ve bebeklerinin ilk 4-6 ay daha yüksek oranla sadece anne sütü aldığı bulunmuştur.^{30,44,45} Bu sonuç çalışan annelerde eğitim düzeyi ile de ilişkili olarak annelerin daha olumlu emzirme davranışlarına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Emzirme konusunda eğitilmiş profesyoneller tarafından sağlanan destek, annenin bebeğini "sadece anne sütü" ile besleme süresini arttırmaktadır.³⁵ Ülkemizde Aile Sağlığı Merkezlerinde (ASM) gebeliğin 24. haftasından itibaren emzirme eğitimleri başlamakta her ziyaret ve kontrollerde anne sütü ve emzirme danışmanlığı verilmeye devam edilmektedir.³⁰ Bu çalışmada son gebeliğinde emzirmeye yönelik bilgi alan annelerin ölçek toplam puan ortalaması istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Onbaşı ve arkadaşları⁴⁶ tarafından yapılan çalışmada gebelikte emzirme eğitiminin alanlarda ilk 6 ayda ek gıdaya başlama oranının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ancak Topal ve arkadaşları¹⁹ emzirme konusunda eğitim almanın bebek beslenme tutum ölçeği puan ortalamalarını anlamlı düzeyde etkilemediğini bulmuştur. Emzirme eğitimlerinin bebek beslenmesindeki olumlu etkileri düşünüldüğünde belli aralıklarla ve belli dönemlerde devam ettirilmesi önerilebilir.

Sınırlılıklar

Örneklem sayısının küçük ve yalnızca üç aile sağlığı merkezine başvuran annelerden oluşması bu çalışmanın sınırlılıklarındandır. Çalışma sonuçları yalnızca örnekleme alınan annelere genellenebilir. Konuya ilişkin daha geniş örnekleme çalışmaları planlanabilir.

SONUÇ

Çalışma grubunu oluşturan annelerin 4-6 aylık bebeklerini anne sütü ile erken dönemde beslemeye başladığı ancak anne sütünden önce veya anne sütü ile birlikte besinler verdiği, annelerin emzirmeye yönelik tutumlarının olumlu olduğu özellikle gebelikte emzirme konusunda bilgi almanın bebek beslenme tutumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Sağlık profesyonelleri tarafından emzirme ve bebek beslenmesi konusunda annelere gerekli danışmanlığın sağlanması, bebeğin beslenme özellikleri değerlendirilerek büyüme gelişmenin izlenmesi önerilebilir.

Çıkar çatışması

Yazarların çalışma ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Maddi destek

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- 1.Kramer MS, Kakuma R. Optimal duration of exclusive breastfeeding. *Cochrane Database Syst Rev*.2012 (8):1-131.
- 2.Yalçın SS, Ergin A. Anne Sütü ile Beslenme. Gökçay G, Beyazova U. (Ed), İlk Beş Yaşta Çocuk Sağlığı İzlemi. 1. Baskı, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2017: 241-272.
3. Yılmaz Bal H, Bolışık B. Çocuklarda Beslenme. Conk Z, Başbakkal Z, Yılmaz Bal H, Bolışık B (Ed), Pediatri Hemşireliği. 1. Baskı, Güneş Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2013: 543-58.
- 4.UNICEF Türkiye Basın Bülteni. <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/t%C3%BCm-d%C3%BCnyada-bebekler-ve-anneler-emzirmeye-yat%C4%B1r%C4%B1m-yap%C4%B1lmamas%C4%B1n%C4%B1n-olumsuz> Erişim Tarihi:09.06.2020.
- 5.World Health Organization Global Nutrition Targets 2025 https://www.who.int/nutrition/publications/globaltargets2025_policybrief_breastfeeding/en/ Erişim Tarihi:09.06.2020
- 6.Bülbul S, Kılınçkaya MF. 0-2 yaş grubu bebeklerin anne sütü ile beslenme durumları ve etkileyen faktörler. *KÜ Tıp Fak Dergisi* 2013; 15(1): 15-20.
- 7.Yılmazbaş P, Kural B, Uslu A. Sezer GM, Gökçay G. Annelerin gözünden ek besinlere başlama nedenleri ve annelerin mamalar hakkındaki düşünceleri. *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi* 2015;78(3): 76-82.
- 8.Yeşilçiçek Çalık K, Coşar Çetin F, Erkaya R. Annelerin emzirme konusunda uygulamaları ve etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2017; 6(3): 80-91.
9. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2019:143-146. http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf Erişim Tarihi:09.06.2020.
- 10.Balogun OO, Dagvadorj A, Anigo KM, Ota E, Sasaki S. Factors influencing breastfeeding exclusivity during the first 6 months of life in developing countries: a quantitative and qualitative systematic review. *Matern Child Nutr*. 2015;11(4):433-51.
11. Bilgen Sivri B. 0-6 aylık bebeği olan annelerin katı gıdaya geçiş süreci ve emzirmeye ilişkin bilgi ve uygulamaları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bil Dergisi* 2014;5(1):59-65.
12. Kurtuluş Yiğit E, Tezcan S. Beslenme Alışkanlıkları ve Beslenme Durumu. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* 2003. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2004:141-155.
- 13.Wojcicki JM, Gugig R, Tran C, Kathiravan S, Holbrook K, Heyman MB. Early exclusive breastfeeding and maternal attitudes towards infant feeding in a population of new mothers in San Francisco, California. *Breastfeed Med*. 2010; 5(1):9-15.
14. Karande S, Perkar S. Factors associated with maternal infant feeding attitudes in Mumbai, India. *Breastfeed Med*. 2014; 9(1): 42-44.
15. Cox KN, Ciglia R, Binns CW. The influence of infant feeding attitudes on breastfeeding duration: evidence from a cohort study in rural Western Australia. *International Breastfeeding Journal* 2015; 10(25):1-9.
- 16.Dungy CI, Losch M, Russell D. Maternal attitudes as predictors of infant feeding decisions. *J Assoc Acad Minor Phys*. 1994;5(4):159-64.
- 17.Scott JA, Shaker I, Reid M. Parental attitudes toward breastfeeding: their association with feeding outcome at hospital discharge. *Birth* 2004;31(2):125-31.
- 18.De la Mora A, Russell DW. The Iowa Infant Feeding Attitude Scale: Analysis of reliability and validity. *Journal of Applied Social Psychology* 1999; 29(11):2362-80.
- 19.Topal S, Yuvaci HU, Erkorkmaz U, Cinar N, Altinkaynak S. The determination of infant feeding attitudes among Turkish mothers using the Iowa Infant Feeding Attitude Scale. *J Pak Med Assoc*. 2017; 67(10):1567-1573.
- 20.Tomás-Almarcha R, Oliver-Roig A, Richart-Martínez M. Reability and validity of the reduced Spanish version of the Iowa infant feeding attitude scale. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*. 2016;45(5):e26-40.
- 21.Nanishi K, Jimba M. Reliability and validity of the Japanese version of the Iowa Infant Feeding Attitude Scale: a longitudinal study. *J Hum Lact*. 2014; 30(3):346-52.
- 22.Hong-Xia Dai, Xiang-Dong Guan, Xiao-Mao Li, Li-Ming You, Ying Lau. Psychometric properties of a mainland Chinese version of the Iowa Infant Feeding Attitude Scale among postpartum women in China. *Contemporary Nurse* 2013;44(1):11-20.
- 23.Ghasemi V, Ebadi A, Kariman N, Ozgoli G, Saei Gharenaz M, Rashidi Fakari F, et.al. Translation and psychometric evaluation of the Iranian Version of Iowa Infant Feeding Attitude Scale (IIFAS). *International Journal of Pediatrics* 2018;6(11):8549-8559.
- 24.Charafeddine L, Tamim H, Soubra M, de la Mora A, Nabulsi M. Validation of the Arabic version of the Iowa Infant Feeding Attitude Scale among Lebanese Women. *Journal of Human Lactation* 2015; 32(2):309-14.
- 25.Gölbaşı Z, Koç G. Kadınların postpartum ilk 6 aylık süredeki emzirme davranışları ve prenatal

dönemdeki emzirme tutumunun emzirme davranışları üzerindeki etkisi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 2008; 15(1):16-31.

26. Anne Sütünün Teşviki ve Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı

<https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/cocukergen-bp-liste/anne-s%C3%BCt%C3%BCn%C3%BCn-te%C5%9Fviki-ve-bebek-dostu-sa%C4%9Fl%C4%B1k-kurulu%C5%9Flar%C4%B1-program%C4%B1.html>. Erişim Tarihi:09.06.2020.

27. Kaynar Tunçel E, Dündar C, Canbaz S, Pekşen Y. Bir üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütüyle beslenme durumlarının saptanması. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006;10(1):1-6.

28. Gün İ, Yılmaz M, Şahin H, İnanç N, Aykut M, Günay O ve ark. Kayseri Melikgazi Eğitim ve Araştırma Bölgesi'nde 0-36 aylık çocuklarda anne sütü alma durumu. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009;52:176-182.

29. Bostancı G, Sevil İ. Bebek Dostu Özel Bir Hastanede Doğum Yapan Annelerin, Emzirmeye İlişkin Bilgi Düzeylerinin ve Bebeklerini Emzirme Durumlarının Değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi 2015;2(3): 260-270.

30. Çakmak S, Demirel Dengi AS. Postpartum dönemdeki annelerin emzirme ve anne sütünün önemi hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi. Türk Aile Hekimliği Dergisi 2019; 23(1):9-19.

31. Balcı E. Anne sütünün çocuk büyüme ve gelişmesine etkisi. Türk Aile Hekimliği Dergisi 2011;15(3):135-138.

32. Lou Z, Zeng G. Maternal reported indicators and causes of insufficient milk supply. J Hum Lact. 2014; 30(4):466-73.

33. Arslan N, Akbaş Y, Kameri Mirsada, Korkmaz Ö, Polat B, Aydın A. Sağlıklı süt çocuklarında beslenme tipleri ve annelerin bebek beslenmesi uygulamaları: Anket çalışması. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2007; 21(1): 1-5.

34. Devecioğlu E, Gökçay G. Tamamlayıcı Beslenme. Çocuk Dergisi 2012; 12(4):159-163.

35. Battaloğlu İnanç B. 15-49 yaş arası annelerin anne sütü ile ilgili uygulamaları ve etki eden faktörler. Türk Aile Hekimliği Dergisi 2013;17(2):51-55.

36. Kaya D, Pirinççi E. 0-24 aylık çocuğu olan annelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi ve uygulamaları. TAF Preventive Medicine Bulletin 2009; 8(6):479-484.

37. Shaker I, Scott J, Reid M. Infant feeding attitudes of expectant parents: Breastfeeding and formula feeding. J Adv Nurs. 2004; 45:260-268.

38. Twells LK, Midodzi WK, Ludlow V, Murphy-Goodridge J, Burrage L, Gill N, et al. Assessing infant feeding attitudes of expectant women in a provincial population in Canada: validation of the Iowa Infant Feeding Attitude Scale. J Hum Lact. 2016;32(3):9-18.

39. González-Pascual JL, Aguilar-Ortega JM, Esteban-Gonzalo L, Mesa-Leiva C, Pérez-García S, Cardenete-Reyes C. Comparison of attitudes to breastfeeding among Spanish-born and Chinese-born postpartum women in Madrid. International Breastfeeding Journal 2018; 13:45.

40. Ho YJ, McGrath JM. A Chinese version of Iowa infant feeding attitude scale: Reliability and validity assessment. International Journal of Nursing Studies 2011;48(4):475-478.

41. İşbay B, Gerçek E. Anne sütünün önemi ve emzirme davranışı üzerinde büyükanneler ve babaların etkisi. Türkiye Klinikleri Pediatri Dergisi 2019;28(2):87-96

42. Pilkauskas N. Breastfeeding initiation and duration in coresident grandparent, mother and infant households. Matern Child Health J. 2014;18(8): 1955-63.

43. Coteló MD, Movilla-Fernández MJ, Pita-García P, Novío S. Infant feeding attitudes and practices of Spanish low-risk expectant women using the IIFAS (Iowa Infant Feeding Attitude Scale). Nutrients 2018;22;10(4):1-15.

44. Gökdemirel S, Bozkurt G, Gökçay G, Bulut A. Çalışan annelerin emzirme sürecinde yaşadıkları: Niteliksel bir çalışma. Çocuk Dergisi 2008;8(4):221-234.

45. Aytakin A, Sarıkaya P, Küçüköğlü S. Çalışan ve çalışmayan annelerin bebek beslenmesine yönelik davranışlarının incelenmesi. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni 2015; 49(1):68-75.

46. Onbaşı Ş, Duran R, Çiftçidemir NA, Vatansever Ü, Acunaş B, Süt N. Doğum öncesi anne adaylarına verilen emzirme ve anne sütü eğitiminin emzirme davranışları üzerine etkisi. Türk Pediatri Arşivi 2011;46(1): 75-80.